

- льова. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2007. – 21 с.
8. Кобилянська О. Царівна: повість // О.Кобилянська. Твори: в 2т. – К.: Дніпро, 1983. – Т.1. – С. 24-310.
 9. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Уч. пособие для студ. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.
 10. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / [за ред. М. Зубрицької. – 2-е вид., доп.] – Львів: Літопис, 2001. – 832 с.
 11. Філософія: навчальний посібник / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; за ред. І. Ф. Надольного – К.:Вікар, 2004. – 516 с.
 12. Шовалтер Е. Феміністична критика у пущі // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 2001. – С. 680-709.
 13. Юнг К. Сознание и бессознательное: сборник / К. Юнг; [пер. с англ.]. – СПб.: Университетская книга, 1997. – 544 с.

УДК 378. 091.12: 015.311

Оксана Федик, Світлана Маркус
(м. Івано-Франківськ)

САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБОМ ЛІТЕРАТУРНОГО СЛОВА

У даній статті аналізуються деякі шляхи самовиховання майбутнього вчителя у процесі індивідуалізації його професійної підготовки.

Ключові слова: *самовиховання, професійна підготовка, майбутній вчитель, індивідуалізація.*

За твердженням В.Сухомлинського самовиховання потребує дуже важливого, могутнього стимулу – почуття власної гідності, поваги до себе, бажання стати сьогодні кращим, ніж був учора. Самовиховання можливе тільки за умови, коли душа людини дуже чутлива до найтонших, суто людських засобів впливу – доброго слова, поради, ласкавого чи докірливого погляду. Не може бути й мови про самовиховання, якщо людина звикла до грубості й реагує тільки на «сильне» слово, окрик, примус. За самою своєю суттю самовиховання передбачає віру людини в людину, звертання до честі й гідності людини [11].

Вітчизняна модель професійно-педагогічної підготовки, яка була спрямована на передачу майбутньому спеціалісту необхідних знань,

умінь, навичок втрачає свою перспективність. Важливим завданням педагогічних навчальних закладів є підготовка студентів до індивідуалізації впровадження нових технологій навчального й виховного процесів у ВНЗ.

Проблема вдосконалення вузівської підготовки майбутніх вчителів – найважливіша у педагогічній теорії і практиці. Одним із шляхів її розв'язання є формування у студентів стилю навчальної діяльності шляхом самовиховання своєї особистості.

Пошуком шляхів і оптимальних методів професійного самовиховання та становлення вчителя в умовах вищої педагогічної школи займались І. Зязюн, З. Курлянд, Г. Нагорна, Р. Хмелюк; дослідженням теоретико-методичних засад самовиховання вчителів у логіці безперервної педагогічної освіти особистості Н. Воскресенська, Л. Лисенко, Н. Максименко, Б. Шиян; розробкою педагогічних технологій, спрямованих на актуалізацію професійних інтересів майбутнього фахівця на етапі вузівського навчання С. Ніколаєнко, Т. Солодка, О. Пехота, Н. Тарасович [5]. Інтеграція України у світовий освітній простір і відповідно приєднання до Болонського процесу зумовили визнання нею тенденції навчання протягом життя (*lifelong learning*).

Інтеграція України в європейський освітньо-культурний простір потребує пошуку нових підходів до організації педагогічного процесу в навчальних закладах. У цьому контексті пріоритетного значення набувають гуманізація й демократизація освіти, утвердження нових цінностей, зорієнтованих на самоосвіту, самовиховання, самовизначення, самореалізацію особистості; концептуальні ідеї та положення стосовно розвитку освіти не лише як засобу здобуття інформації, засвоєння певного переліку знань, умінь, навичок, а й як процесу особистісного саморозвитку індивіда. Це стає можливим, як зазначено в Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), завдяки використанню «в навчально-виховному процесі високохудожніх творів літератури і мистецтва...». Отже, інтенсифікація самовиховання особистості передбачає її залучення до аналізу змісту художніх творів, зокрема, вивчення творчої й епістолярної спадщини українських письменників 20-30-х рр. ХХ ст. Питання всебічного розвитку дитини, її особистісно орієнтованого навчання й виховання зазначені в загальнодержавних освітніх документах: Законі України «Про освіту», Концепції національного виховання, Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа), Національній доктрині розвитку освіти України [8].

Вирішення багатьох завдань професійної підготовки можливе за умови активізації в навчально-виховному процесі певних чинників, що сприяють інтенсифікації у студентів процесів самовиховання, які розвиваються в конкретному професійному напрямку, оскільки доведено, що

особистість не може бути виключно об'єктом виховання, а обов'язково є і його суб'єктом.

Одне з головних завдань підготовки вчителя через самовиховання – розвиток творчої індивідуальності педагога. Під індивідуальністю ми розуміємо неповторну своєрідність людини, сукупність тільки їй властивих особливостей. Індивідуальність людини може проявитися в рисах темпераменту, характеру, в специфіці інтересів.

Формування людини як особистості обумовлено не тільки зовнішніми факторами (певним соціумом, діяльністю педагога, інших людей і т.д.), але, в значній мірі, залежить від її власної діяльності, учіння, самовиховання та самоосвіти [2].

І. Ветрова розкриваючи сутність самоосвіти підкреслює її діалектичну єдність та взаємозв'язок з самовихованням. «В широкому значенні слова самоосвіту можна розуміти як самовиховання і саморозвиток особистості», – підкреслює вона [3].

Кочетов розглядає самовиховання як засіб підготовки до професійної діяльності. Зокрема в юнацькому віці, коли, уявлення про професійно значимі якості виступають як зразок самовдосконалення в процесі професійного самовизначення, еталону для оцінки своєї майбутньої трудової діяльності [6].

Значну роль у здійсненні студентами професійного самовиховання та самореалізації відіграє попередній досвід самовиховання.

Формування особистості передбачає три основні компоненти: вплив соціального середовища; цілеспрямований виховний вплив суспільства на особистість через соціальні інститути та свідомий, цілеспрямований вплив людини самої на себе, тобто самовиховання. Перші два компоненти мають об'єктивний характер, третій – суб'єктивний, оскільки містить процеси, що відбуваються у свідомості людини: осмислення, оцінку, відбір тих позитивних зовнішніх впливів, які складають основу її переконань, ідеалів, життєвих цілей, мотивів діяльності, звичок.

Ці процеси лише тоді можуть називатись самовихованням, коли вони являють собою свідомі дії особистості, спрямовані на самовдосконалення, тобто дії, в яких людина виступає активним суб'єктом самоосвіти, морального, трудового, фізичного, естетичного саморозвитку. У найзагальнішому визначенні самовиховання, на думку І. Д. Беха та Ю. М. Орлова, це певний тип ставлення, дій щодо самого себе і власного майбутнього з точки зору відповідності певним моральним нормам .

Якщо виховання може інколи здійснюватися незалежно від волі і бажання вихованця, то самовиховання як процес усвідомленого, цілеспрямованого і бажаного розвитку можливе лише в разі збігу сприятливих зовнішніх умов і певних внутрішніх передумов. Зокрема, як зазначає І. Д. Бех, самовиховання ґрунтується на повазі особистості до себе. Як

діяльність, самовиховання знаходить своє вираження у поєднанні об'єкта і суб'єкта. Особливість цієї взаємодії пов'язана з подвійністю позиції особистості у самовихованні, оскільки людина виступає немовби у двох особах стосовно себе в особі виховуваного і в особі вихователя. При цьому основна мета – «створення» індивідуумом себе через творче ставлення до себе [1].

Відомо, що твори художньої літератури – важливий засіб здійснення комплексного підходу до навчання і виховання молоді. Адже призначення красного письменства – пробудити у людини чисті, світлі емоції, розвинути творчу уяву, самостійність мислення, потяг до краси і добра. Саме тому, як зазначає А. Княжинський, «школа мусить не тільки призвичаїти учня до книжки, часопису чи журналу, але – що більше – мусить навчити його читати, чи – скажімо виразніше – «вчитати» увесь зміст книжки, часопису чи журналу...».

Читаючи художні твори чи слухаючи їх, людина з раннього віку прилучається до осягнення таємниць навколишнього світу, вчиться вести спостереження за ним, робити свої власні відкриття. Таким чином, художні твори, а також »...книжки з окремих відділів знання треба брати до бібліотеки в певній пропорції так, щоб кожна ділянка заняла в цілому об'ємі своє правдиве місце, в залежності від свого впливу на розвиток людини, чи значення для практичного життя» [8].

В. О. Сухомлинський пише: «Якщо не поліпшиться виховання, ми наплачемося з математикою, електронікою і космосом... Найголовніший засіб самовиховання душі – краса. Краса в широкому розумінні – і мистецтво, і музика, і сердечні відносини з людьми»[11]. Це застереження не було почуте вчасно. Тому проблеми духовного розвитку людини сьогодні, по суті, стали обов'язковою умовою виживання суспільства. Усі наші сучасні біди мають, як правило, одну причину – дефіцит культури і моральності, нестачу доброти і милосердя, краси людських стосунків.

Розвиток людини – надзвичайно складний процес, в якому беруть участь багато факторів. Серед них помітну роль відіграє і художня культура – специфічна сфера діяльності з різнорідними і неоднозначними зв'язками з багатьма сферами суспільного життя. Розвиваючись під безпосереднім впливом ідеологічних і соціально-економічних процесів, художня культура, в свою чергу, має на них суттєвий вплив, і передусім тоді, коли вона виступає ефективним засобом самовиховання людини [10].

Соціальна значущість мистецтва визначається рівнем впливу художніх образів на внутрішній світ людини, на всі напрямки її соціальної діяльності. Л. С. Виготський відзначав, що мистецтво втягує в коло соціального життя найінтимніші і найособистіші складники нашої істоти. Для цього мистецтво володіє значним арсеналом специфічних засобів, відсутніх в інших формах людської свідомості. Ідеологічні аспекти в художньому творі, будучи органічно вплетеними в тканину живих, зримих

художніх образів, впливають на свідомість людини непомітно, як і на розум, почуття, волю.

Характеризуючи цей феномен, Ф. М. Достоевський відзначив, що в процесі спілкування з мистецтвом художні враження, «поступово нагромаджуючись, пробивають з розвитком серцеву кору, проникають у серце, в його сутність, і формують людину». Передаючи людям цілісний конкретно-почуттєвий соціальний досвід, мистецтво використовує феномен емоційної пам'яті людини, яка в багато разів сильніша за раціональну. Емоційна пам'ять надзвичайно тривка і формується як «пам'ять серця» без усякого заучування.

Сприйняті і засвоєні художні образи стають мотивуючою силою людської поведінки, смислоутворюючими чинниками життя людей. Художня культура поєднує їх спільністю відношень до соціальних цінностей. «...Художні творіння, – підкреслював основоположник теорії психоаналізу З. Фрейд, – даючи привід до спільного переживання високо поцінованих відчуттів, викликають почуття ідентифікації, яких так гостро потребує культурне оточення». А коли твори мистецтва «відображають досягнення цієї культури», то вони «вражає нагадують про її ідеали».

Значний науковий та практичний інтерес становлять дані про стимулюючий вплив мистецтва на здібності людей, на їх загальний розвиток, підвищення успішності діяльності. З великим навантаженням краще можуть впоратися люди з розвинутими художніми інтересами. Згідно з висловленою гіпотезою, перш ніж студент візьметься за вивчення основ різних наук, його мозок має досягти певного рівня саморозвитку. Це відбувається лише за умови постійних і повторюваних сенсорних впливів. І ось тут найважливішу роль відіграє художнє виховання.

Особиста культура стає основоположним фактором зростання продуктивності праці, її ефективності й якості. Науково-технічний прогрес висуває абсолютно інші вимоги. Сучасному світу необхідні особистості з широтою світогляду, багатою структурою потреб, з розвиненою уявою, постійним прагненням до самовдосконалення не лише фахового, але й загальнокультурного. І тут також надзвичайно велика формуюча роль художньої культури.

Молодь сьогодні виявилася в кризовій ситуації. Разом з катастрофою системи суспільного ладу й моральних ідеалів, змінилися традиційні норми і способи поведінки. Залишилися в минулому критерії життя [6]. Відбувається переоцінка цінностей. Молоді доводиться адаптуватися до нових умов життя. Мінються моральні ідеали й цінності. Всі ці фактори мають значний, не завжди позитивний, вплив на особистість. Якщо переконати молодь у необхідності самовиховання й допомогти їй у його організації, то процес формування особистості буде протікати більш ефективно [6].

Педагогічно правильно організоване самовиховання сприяє тому, що виховний процес набуває яскраво вираженого особистісно-зорієнтованого характеру протікання. Як зазначає І. Д. Бех, виховний процес, який не забезпечує належних умов для розвитку самовиховання, здебільшого будується на безпосередньому підкоренні, приниженні гідності людини, в кінцевому результаті не сприяє її моральному становленню, а, навпаки, викликає спалахи агресивності [1].

Отже, самовиховання – педагогічно керований процес. Психологічна й практична підготовка до роботи над собою становить одну з найважливіших завдань виховання. Робота зі студентською молоддю з розвитку в них потреби самовиховання важлива проблема сучасності.

Анотація

В статті проаналізовано окремі шляхи самовоспитання майбутнього вчителя через призму індивідуалізації його професійної підготовки.

Ключевые слова: самовоспитание, профессиональная подготовка, будущий учитель, индивидуализация.

Summary

In this article are analysed some ways of self-education of future teacher in the process of individualization of him professional preparation.

Key words: self-education, professional preparation, future teacher, individualization.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. / Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Балтаджи О. Технологія навчання в системі професійної підготовки майбутніх вчителів / О.Батлажи // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 183: Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2003. – 206 с.
3. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя: пособие для учителя / С. Б. Елканов.– М.: Наука, 2003. – 170 с.
4. Ковалев С.М. Воспитание и самовоспитание / С. М. Ковалев – М.: Мысль, 2004. – 284 с.
5. Карпенчук С.Г. Самовиховання особистості / С. Г. Карпенчук. – К.: ІЗМН, 1998. – 216 с.
6. Кочетов А. И. Личность воспитывает себя / А. И. Кочетов. – М.: Политиздат, 1983. : Видавництво ХДУ, 2005. – Вип. 39. – С. 33–38.
7. Оржеховська В. М., Посібник з самовиховання / В. М. Оржеховська, Т. В. Хілько, С. В. Кириленко. – К.: ІЗМН 1996. – 192 с.

8. Проців Л. Художній твір як засіб стимулювання професійного самовиховання майбутніх вчителів (на матеріалі творів В. Домонтовича і В. Підмогильного): Збірник наукових праць. Педагогічні науки / Л. Проців. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. – Вип. 39. – С. 33–38.
9. Синельников В. М. Самовиховання як діяльність і його психологічні особливості / В. М. Синельников // Педагогіка і психологія. – 2005. – №3. – С. 34-41.
10. Соловйова А.Е. Психологія самовиховання / А. Е. Соловйова. – М.: Наука, 2002. – 215 с.
11. Сухомлинський В.О. Вибрані твори В 5-ти т. Т.5 Виховання і самовиховання / В. О. Сухомлинський. – К., 1997. – 346 с.

УДК 821. 162. 1

Ольга Цівкач

(м. Івано-Франківськ)

**ТЕАТРАЛЬНІ РЕЦЕНЗІЇ СТЕФАНІЇ СКВАРЧИНСЬКОЇ
(1926 -1929 РОКІВ) ЯК ДОКУМЕНТ РОЗВИТКУ ПОЛЬСЬКОГО
ПРОВІНЦІЙНОГО ТЕАТРУ**

Статтю присвячено діяльності професора Стефанії Скварчинської в період 1926-1929 рр.. в якості театрального критика газети «Курер Станіславівський». Рецензії Станіславівської характеризувалися актуальністю, об'єктивністю та точністю оцінки, оригінальністю форми. Зміст цих невеликих рецензій свідчить про те, що польський театр у Станіславі рухався в руслі художніх тенденцій, характерних для польського театру взагалі, а рецензії Стефанії Скварчинської являються важливим документом історії розвитку польської журналістики та театру. Ці нові матеріали ще не були предметом вивчення.

Ключові слова: *драматургія, театр, рецензія, газета.*

Стефанія Скварчинська – професор, доктор філологічних наук, доктор *honoris causa* університету у Лодзі, визначний вчений, теоретик і історик літератури, театролог, автор блискучих монографій, багатьох наукових статей, наставник студентської молоді та аспірантів декілька років після закінчення Львівського університету жила і працювала в Станіславі. У житті Скварчинської, багатим на події «станіславівський епізод» займає не таке вже велике, але на наш погляд, місце особливе і важливе. Правда, в її науковій біографії цим рокам відведено лише декілька рядків: «Працювала вчителькою польської і французької мови в гімназії ім. Елізи Ожешко.